HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

דאפחתה מכספה אבל פציעה דלא אפחתה מכספה לא קמיבעיא ליה [ה]א"ר יוסי בר חנינא [א]שפצעה בפניה ואפחתה מכספה: החובל בעבד כנעני של אחרים חייב וכו': [ג]מאי טעמא דרבי יהודה אמר קרא [1]כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו במי שיש לו אחוה יצא עבד [ב]שאין לו אחוה ° ורבנן אחיו הוא במצות אלא מעתה לר' יהודה זוממי עבד לא יהרוגו דכתיב [2]ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אמר רבא אמר רב ששת אמר קרא [2]ובערת הרע מקרבך מכל מקום אלא מעתה לרבנן עבד יהא כשר למלכות אמרי ולטעמיך תיקשי לך גר לדברי הכל אלא אמר קרא [3]מקרב אחיך [ג]ממובחר שבאחיך אלא מעתה לרבנן יהא עבד כשר לעדות דכתיב [4]והנה עד שקר העד שקר ענה באחיו אמר עולא עדות לא מצית אמרת אתיא עדות בקל וחומר מאשה ומה אשה שהיא ראויה לבא בקהל [ד]פסולה לעדות עבד שאינו ראוי לבא בקהל אינו דין [ה]שפסול לעדות מה לאשה שכן אינה ראויה למילה תאמר בעבד שהוא ראוי למילה קטן יוכיח שישנו במילה ופסול לעדות מה לקטן שאינו במצות תאמר בעבד שהוא במצות אשה תוכיח שישנה במצות ופסולה לעדות וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שכן אינן בכל המצות ופסולין להעיד אף אני אביא את העבד שאינו בכל המצות ופסול להעיד מה להצד השוה שבהם שכן אינו איש תאמר בעבד שהוא איש אלא תיתי מגזלן מה לגזלן שכן מעשיו גרמו לו תאמר בעבד שאין מעשיו גרמו לו אלא תיתי מגזלן ומחד מהנך מר בריה דרבינא אמר קרא [5]לא יומתו אבות על בנים לא יומתו על פי אבות שאין להם חיים בנים דאי ס"ד כדאמרינן לא יומתו אבות על בנים [ו]בעדות בנים לכתוב רחמנא לא יומתו אבות על בניהם מאי בנים ש"מ דלא יומתו ע"פ אבות שאין להם חיים בנים אלא מעתה ובנים לא יומתו על אבות ה"נ לא יומתו ע"פ בנים שאין להם חיים אבות אלא גר ה"נ דפסול לעדות אמרי הכי השתא גר נהי דאין לו חיים למעלה למטה יש לו חיים לאפוקי עבד דאין לו חיים לא למעלה ולא למטה דאי סלקא דעתך גר פסול לעדות לכתוב רחמנא לא יומתו אבות על בניהם לכדאמרינן לא יומתו בעדות בנים ונכתוב רחמנא ובנים לא יומתו על אבות דשמעת מינה תרי חדא לא יומתו בנים בעדות אבות ואידך לא יומתו על פי בנים שאין להם חיים אבות ועבד נפקא ליה בקל וחומר מגר ומה גר דלמעלה הוא דאין לו חיים אבל למטה יש לו חיים פסול לעדות עבד שאין לו חיים לא למעלה ולא למטה אינו דין שיהא פסול לעדות אלא מדכתב רחמנא לא יומתו אבות על בנים דמשמע לא יומתו על פי אבות שאין לו חיים בנים שמע מינה עבד שאין לו חיים לא למעלה ולא למטה הוא דפסול לעדות אבל גר [י]כיון דיש לו חיים למטה כשר לעדות וכ"ת לכתוב רחמנא ובנים לא יומתו על אבותיהם למה לי דכתב רחמנא ובנים לא יומתו על אבות דמשמע לא יומתו על פי בנים שאין להם חיים אבות [ז]איידי דכתב לא יומתו אבות על בנים כתב נמי ובנים לא יומתו על אבות: חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה: אימיה דרב שמואל בר אבא מהגרוניא הות נסיבא ליה לר' אבא כתבתינהו לנכסי לרב שמואל בר אבא ברה בתר דשכיבא

אזל

דאפחתיה מכספיה. והרי בידו למוכרה: **יצא עבד שאין לו אחוה.** עם ישראל שאין בא בקהל[ה]: **במצות.** כל מצוה שאשה חייבת בה עבד חייב בה דגמר לה לה מאשה [חגיגה ד.]: **זוממי עבד.** עדים שחייבוהו מיתת בית דין ונמצאו זוממין לא יהרוגו אלמה קיס לן דעבד כישראל לענין מיתת [ו]ב"ד דתנן במסכת מכות (דף ח:) וישראל לוקה [וגולה] על ידי עבד: **תיקשי לך גר.** שלידתו והורתו בקדושה אפילו לרבי יהודה יש לו אחוה ופסול למלכות ואפילו לשוטר בעלמא אא"כ אמו מישראל בפרק החולץ ביבמות (דף מה:): **עדות לא מצית אמרת.** דאי לא נפקא לן פסולא מאחיך תיתי מק"ו: **פסולה לעדות.** דכתיב גבי עדים זוממין ועמדו שני האנשים [דברים יט] ותניא בשבועות (דף ל.) בעדים זוממין הכתוב מדבר דמשמע אנשים ולא נשים. °קטן נמי מהכא נפקא לן דכתיב אנשים ולא קטנים ועוד דעדות שאי אתה יכול להזימה היא דלאו בר עונשין הוא: **אינן בכל המצות.** אלא במקצת דהא אשה מחוייבת בלאוין ועונשין וקטן ישנו במילה: **שאין איש.** ולא קרינא בהו שני אנשים: **מגזלן.** דראוי לבא בקהל ופסול לעדות דכתיב (שמות כג) אל תשת ידך וגו' כלומר אל תשת רשע דחמס עד: **מגזלן וחד מהנך.** והצד השוה שבהן שאינם זהירים בכל המצות זה מפני רשעו וזה מפני שלא נצטוה: **חיים בנים.** יחס בנים: **לא יומתו אבות על בנים.** לא יומת שום אדם על פי מי שאין בנו מיוחס ונקרא על שם אביו והיינו עבד: **דאי ס"ד.** כוליה קרא לכדאמר בסנהדרין (דף כז:) אתא לפסול קרובים: **לכתוב על בניהם.** מדשני למכתב בנים סתמא ש"מ תרתי: גר אין לו חיים דכתיב[ז] וזרמת סוסים זרמתם ואע"ג דכתיב[ח] בלאדן בן בלאדן ה"מ בגיותן אבל נתגיירו הבנים לא נתיחסו אחר אביהם בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סב.): **יש לו חיים למטה.** בנו נקרא על שמו: **דאי ס"ד גר נמי פסול.** דדרשינן על אבות על בנים שאין להם חיים אבות למה לי לאשתנויי בתרוייהו לכתוב ברישיה על בניהם לפסול קרובים ובסיפיה לישתני ולכתוב סתמא על אבות ושמעינן תרתי מדלא כתיב על אבותיהם: **אלא מדכתב רחמנא על בנים.** למפסל לעבד שמע מינה גר כשר דתו ליכא קל וחומר: **כתבתינהו לנכסי.** מלוג לאחר שנישאת לר' אבא: **בתר דשכיבא אזל רב שמואל כו':**

הבעל

יצא עבד שאין לו אחוה. פי' אין יוצאי חלציו קרויין אחים מה שאין כן בגר [ט]ביוצא מחלציו רוצה הקונטרס לפרש: **זוממי** עבד לא יהרוגו. וכיון דהם לא יהרוגו גם העבד לא יהרג דה"ל עדות שאין אתה יכול להזימה: **דכתיב** כאשר זמם לעשות לאחיו. תימה דתקשה ליה לרבי יהודה מרבית ואונאה וגונב נפש דבכולהו כתיב אחיו ובצדקה נמי כתיב אחיך האביון ומיהו קצת משמע בפרק קמא דגיטין (דף יב.) דאין כל כך חובה ליתן צדקה לעבד דאמר דרשב"ג סבר יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמי עלאי וגונב נפש נמי לא מחייב בעבד אפי' לרבנן דמבני ישראל כתיב ובהנחנקין (סנהדרין דף פו.) מייתי התם פלוגתא דר' יהודה ורבנן דהכא ורבית ואונאה נמי אין קנין לעבד בלא רבו: **יהא** עבד כשר לעדות. תימה הא ילפינן בכל דוכתא ג"ש דלה לה מאשה וכ"ת דאתי [י]אחין ומרבה עבד ומפיק מג"ש א"כ גם מק"ו דקאמר נפיק [י]וי"ל דכי גמרינן לה לה מאשה היינו להחמיר על העבד לעשותו כישראל לכל הפחות במצות שהאשה חייבת אבל לגרעו מאיש ולפוסלו לעדות כאשה לא נלמוד דמן הדין כשר הוא לעדות דכתיב ועמדו שני האנשים והאי איש הוא ועובד כוכבים אע"ג דאיש הוא מ"מ אין אחיו אבל עבד שהוא איש ואחיו במצות ליתכשר א] ורש"י פירש בפ"ק דגיטין (דף יא) גבי שטרות העולין בערכאות של נכרים כשרים לעדות מן התורה ושמעתין לא מוכחא הכי: **שכן** אינה במילה. אע"ג דלא שייכא במילה פירכא היא[ט] וי"מ דאין מצווה למול את בנה וליתא דא"כ מאי קאמר קטן יוכיח: **אלא** תיתי מגזלן ומחד מהנך. אין להקשות נילף דממזר ופצוע דכא וכרות שפכה שפסולים לקהל שיהיו פסולין לעדות מגזלן וחד מהנך דמה להצד השוה שבהן שאין זהירים בכל המצות זה מפני רשעו וזה מפני שאין מצווה: **ועבד** נפקא לן מק"ו. נראה דלרווחא דמילתא נקטיה כלומר דאפי' תמצא לומר דלא נפיק מגופא דקרא מ"מ אתי בק"ו:

רבי

מסורת הש"ס

א) כתובות מג., ב) סנהדרין פו., ג) [שם כז:], ד) [לעיל נא. וש"נ], ה) ל"א עבד אין לו אחוה שמותר באחותו ובאשת אחיו דכתיב עם החמור וזה שמעתי, ו) ס"א מיתת זוממין בב"ד, ז) יחזקאל כג, ח) [מ"ב כ], ט) ולע"פ שבקונט' פי' אין לו אחוה שמותר באחותו ובאשת אחיו דכתיב עם החמור עם הדומה לחמור, י) [צ"ל אחין], כ) [ועיין תוספות זבחים קג. ד"ה אין], ל) [ועיין לעיל ה: תוספות ד"ה כי שדית],

גליון הש"ס

גמ' ורבנן אחיו הוא במצות. עי' רש"י סוטה דף מא ע"א ד"ה אחינו אתה ולע"ק: **רש"י ד"ה פסולה. קטן נמי מהכא נפקא.** כדאיתא ב"ב דף קנה ע"ב והא דלא נקט בב"ב שם טעם הב' דרש"י דהוא עדות שא"א יכול להזימה י"ל דכיון דתיקנו חז"ל דדיני ממונות ל"צ דרישה וחקירה נכלל בזה דבממון ל"צ שיהא יכול להזימה עי' סמ"ע ח"מ סימן ל"ג ס"ק כ"ו א"כ לאחר תקנת חז"ל דל"צ בממון עדות שיכול להזימה גם קטן ראוי לעדות מש"ה נקט הטעם רק דקטן בעצמותו פסול דאנשים כתיב אבל הכא דמיירי בדאורייתא שפיר נקט רש"י דיש עוד טעם דהוא עדות שאי אתה יכול להזימה ואולם ק"ל דעל טעם שני האיך שייך לומר קטן יוכיח הא אין הפסול בעצמותו משום קטנות אלא מטעם דא"א יכול להזימה וזה הכלל בעדות דצריך יכול להזימה ובאא"י להזימה גם בגדולים פסול וא"כ לא שייך לומר קטן יוכיח וצ"ע:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה יהא עבד וכו' ורש"י פירש בפ"ק דגיטין דף יא נמחק ד' יא וצ"ב דף ט ע"ב ד"ה כשרין וכו' ובד"ה פסולא דרבנן:

רבינו חננאל

החובל בעבד כנעני של אחרים חייב בכולן, ר' יהודה אומר אין לעבדים בושת. כתב רבינו יצחק זצ"ל, והילכתא עבד פסול לעדות ויש לו בושת, וגר כשר לעדות ויש לו בושת. וכן כתב פר"ח זצ"ל. מתני'. חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה כול'. אימיה דרב שמואל הות נסיבה לר' אבה, כי קא שכבה אקניתינהו לנכסהא לרב שמואל ברה, ומתה.

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה יד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכד סעיף ו:

נט ב מיי' פי"ד מהל' איסורי ביאה הלכה יז:

ס ג מיי' פ"א מהלכות מלכים הלכה ד סמג לאוין קצה:

סא ד מיי' פ"ט מהל' עדות הל' א סמג לאוין רד טוש"ע ח"מ סימן לה סעיף יד:

סב ה מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סימן לד סעיף יט:

סג ו טוש"ע שם סימן לג סעיף יא:

תורה אור השלם

1. כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָה אֵשֶׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת אִישָׁהּ מִיַּד מַכֵּהוּ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בִּמְבֻשָׁיו: דברים כה יא
2. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יט יט
3. שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא: דברים יז טו
4. וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הֵיטֵב וְהִנֵּה עֵד שֶׁקֶר הָעֵד שֶׁקֶר עָנָה בְאָחִיו: דברים יט יח
5. לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹת אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ: דברים כד טז

מוסף רש"י

אמר קרא כי ינצו אנשים יחדיו כו'. מהתם נפקא לן חיוב בושת, דכתיב וקצותה את כפה, ממון, אתה אומר ממון או אינו אלא ממש, נאמר כאן לא תחוס עינך ונאמר להלן בעדים זוממין לא תחוס עינך, מה להלן ממון אף כאן ממון (סנהדרין פו.). **יצא עבד שאין לו אחוה.** ואפילו עם אחיו בני אביו, דכתיב עם החמור, עם הדומה לחמור, אינו אלא כבהמה (שם). **אחיו הוא במצות.** בכל מצות שאשה חייבת בהן עבד חייב בהן, דגמר לה לה מאשה (שם).